

MAGYARSÁGPOLITIKA

EPLÉNYI KATA

Székelyek és autonómia – tervek a mérlegen (2003–2006)

A székelyföldi autonómia kérdése hosszú múltra tekint vissza. 1918 novemberében az önálló Székely Köztársaság¹ *etnikai alapon* történő megszervezése merült fel, amit hosszú ideig nem követtek egyéb elképzelések. A székelység az 1918-as Gyulafehérvári határozatban és az 1923-as párizsi kisebbségi szerződésben foglaltak alapján remélte sorsának jobbrafordulását. A '20-as évek végére tudatosodott a politikai elitben, hogy ebben a tekintetben a nemzetközi szerződések nem hoznak megváltást. A '30-as évek közepéig főleg *kulturális* (vallási, tanügyi, közművelődési) autonómiában gondolkodtak. Utána megakasztották ezt a fajta megoldáskeresést a revizionista elképzelések. A két világháború közötti tervezetek nem keltettek különösebb visszhangot, mivel nem lettek publikálva, és nem kerültek döntéshozó politikai fórum elé. Viszont ebben a korszakban terjedtek el azok a technikák és modellek, amelyek a homogenizációs politikával szemben a nemzeti autonómiákra épülő, konszociális modell igényét fogalmazták meg – írja Bárdi Nándor.²

A történet 1945–46-ban folytatódott.³ Az állami beavatkozás jele volt a Nemzetiségi státútum néven ismert 1945. évi 86. sz. törvény,⁴ amely azonban kirakat jelleggel bírt. 1948 után, a sztálini totalitárius modell romániai kiépítésének időszakában, a román vezetés a kisebbségpolitika

¹ Bárdi Nándor: Paál Árpád Székely Köztársaság terve 1919-ből. *Magyar Kisebbség*, 2003. 2–3. sz. 115–119.

² Vö.: Bárdi Nándor: Javaslatok, modellek az erdélyi kérdés kezelésére. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 329–376.

³ Vincze Gábor: A székely autonómia kérdése 1945–46-ban. http://primus.arts.u-szeged.hu/doktar/texts/szekely_autonomia_fo.html

⁴ Lipcsey Ildikó: A román nemzetiségi politika négy évtizede. *Külpolitika*, 1989. 2. sz. 47.

területén is alkalmazta Moszkva megfontolásait. Így jött létre az első autonómnak nevezett közigazgatási egység, a Magyar Autonóm Tartomány.⁵ A MAT azonban csak a román rendszer demokratikusságát volt hívatott bizonyítani, és nem a székelység, az erdélyi magyarok tényleges autonómiájáról szólt. A MAT felszámolását követő időszakban, 1968-tól 1989-ig, a Ceaușescu-éra alatt mindvégig meghatározó volt a központosított, nacionalista irányítás, az autonómia ügye szóba sem kerülhetett. Miután 1989 decemberében megbukott Ceaușescu-rendszer, a helyzet hasonlóan alakult, mint a második világháborút után közvetlenül: a magyarság bizakodva tekintett a jövőbe, és úgy gondolta, hogy a demokrácia feltételei közepette megoldódnak a nemzetiségi problémák.

A rendszerváltás újabb szakaszt nyitott a székelyföldi autonómia-törekvésekben. Ez az új szakasz a két világháború közötti korszak, illetve a második világháborút követő rövid időszak folytatásaként értelmezhető. Az időszakban a javaslatok kidolgozásának időpontját tekintve két szakasz különíthető el.⁶ Az *első* a kilencvenes évek első fele, amikor közel tíz tervzetet látott napvilágot. A tervzetek többsége *komplex megoldási csomagot* kínál, igyekszik a Romániában élő összes magyarra kiterjeszteni az autonómia valamely formáját. A *második szakasz* 2003-mal vette kezdetét. Ennek a szakasznak az összefoglalása a tulajdonképpeni célunk.

Előtörténet

Az autonómia-ügyet a kilencvenes években nem lehet elválasztani a RMDSZ-en belüli vitáktól. Az autonómia-kérdés megosztotta a Szövetséget. A Szövetség egyes csoportosulásai más elképzelést tartottak célravezetőnek, mint amit az RMDSZ képviselt. Ami nem azt jelenti, hogy a RMDSZ ne tűzte volna zászlajára a területi autonómia megvalósítását, csak azt más eszközökkel akarta elérni. A két elképzelés, hozzáállás és vérmérséklet közötti különbséget mutatja az a tény, hogy az ebben

⁵ Vö. többek között: Bárdi Nándor (szerk.): *Autonóm magyarok? Székelyföld változása az ötvenes években*. Tanulmányok. Pro-Print: Csíkszereda, 2005.; Vincze Gábor: *Illúziók és csalódások*. Csíkszereda, 1999.; Gagyi József: *Magyar Autonóm Tartomány: egy centralizációs kísérlet*. In Fedinec Csilla (szerk.): *Nemzet a társadalomban*. Budapest, 2004. 173–190.; Bottoni, Stefano: A sztálini „Kis Magyarország” megalakítása, 1952. *Regio*, 2003. 3. sz.

⁶ Bakk Miklós: Az autonómia-tervek két szakasza Erdélyben 1989 után. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 39–60.

az időszakban született tervezetek közül egyet dolgozott ki az RMDSZ,⁷ a többi egyéni kezdeményezés⁸ vagy kisebbségi szakértői csoportok, műhelyek által kidolgozott dokumentum⁹, amelyek jórészt az RMDSZ törvény-tervezetének alternatívájaként jelennek meg. Mivel az RMDSZ is támogatta az autonómiát, bár inkább csak retorikai szinten, a két csoport közötti szakadás csak egy évtized múltán következett be. Az, hogy 2003-ban az RMDSZ-ből kiváltak a székelyföldi területi autonómiát követelők, nem volt váratlan.

Romániában 1991. december 8-án új alkotmány lépett életbe, így új helyzet teremtődött. A kisebbségjogi megközelítés beilleszthető lenne az új alkotmányos keretbe, de az autonómia nem. Ennek ellenére az RMDSZ 1992. októberében elfogadta a *Kolozsvári Nyilatkozatot*, amely tulajdonképpen az autonómia-koncepció felülkerekedését jelentette a kisebbségjogi és helyi önkormányzatokra alapozó felfogással szemben. Az RMDSZ harmadik kongresszusán (Brassó, 1993. január) kiadott dokumentum pedig már programot is adott. Ez volt az egyetlen olyan törvényjavaslat, amelyet az RMDSZ az egy tömbben és szórványban élő magyarság jogállásának átfogó rendezésére benyújtott a román parlamentbe, megvitatására azonban nem került sor. Ez a tervezet tulajdonképpen egy kerettörvény, amely külön határozza meg az egyéni kisebbségi és a közösségi jogokat. Az elképzelés vitákat váltott ki az RMDSZ-en belül, így sorra jelentek meg az újabb autonómia-elképzelések.

További tényezők is hozzájárultak ahhoz, hogy tervezetekben gazdag legyen ez az időszak. Az autonómia létrehozása iránti igény ugyanis ekkor még mind külpolitikailag, mind belpolitikailag fenntarthatónak tűnt. Az európai politikában egy, a kisebbségjogi rendelkezéseket az autonómiák irányába bővítő irányzat látszott előretörni (az 1201/1993-as ET-ajánlás ennek jeleként értelmezhető), a belpolitikában pedig még

⁷ Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről. 1993. november 14. *RMDSZ Közlöny*, 1993. 7–8. sz. 3–4.

⁸ Szócs Géza: Nemzetiségi törvénytervezet-csomag. 1991.május. (Teleki László Intézet könyvtára: K-2263/97) Csapó József: Memorandum a romániai magyar nemzetközösség belső önrendelkezéséről. 1992. december. *Erdélyi Napló*: 1993. március 15; Szilágyi N. Sándor: Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről. 1994. március. *Korunk*, 1994. 3. sz; Bakk Miklós: A személyi elvű önkormányzatokról írott kerettörvény-tervezete. 1995. április.

⁹ Bodó Barna – Szász Alpár – Bakk Miklós: Romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma. 1995. április.

nem szilárdult meg a jobbközép ellenzéki együttműködésének kerete. Amint azonban elkezdődik az RMDSZ integrációja a román pártrendszerbe, a belpolitikai lehetőségek egyre szűkebbek lesznek, mert az integráció együtt járt a román vezetés azon igényével, hogy az RMDSZ hagyjon fel az autonómia megvalósításának igényével. 1995 tavaszán már világos jelei mutatkoznak annak, hogy az autonómia kérdése lassan megszűnik az RMDSZ politikájának központi, identitását biztosító eleme lenni, ettől kezdve csupán a marginalizálódó csoportok foglalkoztak vele. E csoportokkal kötött kompromisszumként értelmezhető, hogy az RMDSZ negyedik kongresszusán (Kolozsvár, 1995. május) néhány elvi tézis és a hármass autonómia-forma¹⁰ mégis bekerül a RMDSZ programjába,¹¹ amely ugyan újabb tervezetek napirendre kerüléséhez vezet, de az RMDSZ már nem áll ki ezek megvalósítása mellett.

Az autonómia kérdése tehát 1990 és 1992 között az RMDSZ identitáskeresésének részeként volt jelen, 1992 és 1993 között az RMDSZ központi kérdésévé vált (ezt bizonyítja a belső önrendelkezés fogalmának elfogadása), majd a brassói kongresszust követően mindaddig napirenden maradt, amíg az RMDSZ nem integrálódott a román parlamenti életbe.

Az 1996-os év újabb fordulópont az autonómia ügyében. Egyrészt, mert az RMDSZ előtt megnyílt a lehetőség, hogy tagja legyen egy kormányra kerülő koalíciónak.¹² Sokan hitték, hogy ezzel könnyebben dűlőre lehet majd vinni az autonómia ügyét. Az RMDSZ kormányba lépése hozott ugyan kedvező változásokat az erdélyi magyarság számára, azonban a négy év egészére az RMDSZ megtorpanása, a brassói kongresszuson megfogalmazott irányvonaltól való eltérése és az autonómia-program teljes feladása volt jellemző. Retorikai szinten megmaradt a célkitűzés, érdemi előrelépés nem történt. Másrészt, mert 1996.

¹⁰ Első a személyi elvű autonómia, második a helyi, sajátos statusú önkormányzatok, végül pedig a területi autonómia létrehozása a magyarok által lakott három megyében (Kovácszna, Hargita, Maros).

¹¹ Eszerint az autonómia a következőket jelenti az RMDSZ-nek: „*Elvet*, melynek a jogállam kiépítésében kell érvényesülnie, a *nemzeti közösség jogát*, melyet identitása megőrzésében gyakorol; *eszközt*, mellyel a romániai magyarság szülőföldjén megalapozhatja gazdasági és kulturális fejlődését; és *stratégiai célt*, melyet az RMDSZ politikai tevékenységében követ”. *RMDSZ Közlöny*, 1995. 16. sz.

¹² Bővebben: Kántor Zoltán – Bárdi Nándor: Az RMDSZ a kormányban, 1996–2000. *Regio*, 2000. 4. sz. 150–186.; Kántor Zoltán: Az RMDSZ és a romániai magyar társadalom: alternatívák vagy kényszerpályák? *Magyar Kisebbség*, 2002. 1. sz. 208–217; Bakk Miklós: Az RMDSZ mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete 1989 után. *Regio*, 1999. 2. sz. 81–116.

szeptember 16-án aláírták a román–magyar alapszerződést. Az alapszerződésben Románia a maga részére kötelezőnek ismerte el az 1201-es ET-ajánlást – amire az autonómia-törekvések során a kisebbségek hivatkozhatnak –, de csak az alábbi, lábjegyzetben rögzített kitételrel: „A Szerződő felek egyetértenek abban, hogy az 1201-es ajánlás nem vonatkozik a kollektív jogokra, és nem kötelezi a Feleket arra, hogy az említett személyek számára biztosítsák az etnikai alapú területi autonómia speciális státusát.” Ez így formailag jelzi az európai elkötelezettséget, valójában azonban kihúzta az ajánlás méregfogát. Így az alapszerződés pozitívumai (pl. az anyanyelvű oktatás, a kétnyelvű feliratok használatának kötelessége) ellenére sem biztosítja a kisebbségek jogainak kívánatos, a romániai magyar kisebbség által igényelt szintjét, bár a lábjegyzet nem zárja ki a *nem etnikai* alapú területi autonómia megvalósítását.¹³

A kormányzati részvétel, ami tulajdonképpen egyfajta kényszerpályát jelentett az RMDSZ számára, egyszerre tágította és szűkítette mozgásterét. Azt még nem lehet tudni, hogy ez a kormányzati szerepvállalás hosszú távon mennyire biztosítja a magyar kisebbség jogait, de az valószínűsíthető, hogy az emiatt megkötött kényszerű kompromisszumok vezettek az „autonomista csoport” kiválásához.

Az EMNT és az SZNT létrejötte

2003-ban ismét napirendre került az autonómia kérdése. Ennek két fő oka volt.¹⁴ Egyrészt 1997-től kezdődően, a közelgő Európai Unió csatlakozás miatt, megjelent a román közigazgatási politikában a regionalizáció kérdése, amely új fejezetet nyitott a székelyföldi autonómiáért küzdők életében. Másrészt az erdélyi magyarság egységes politikai képviseletét ellátó RMDSZ-en belüli feszültségek tarthatatlanná váltak.

Az RMDSZ hetedik kongresszusán egy nagyobb csoportosulás Tőkés László vezetésével kivált a szövetségből, és létrehozta – formálisan 2003. december 13-án Kolozsváron – az *Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot* (EMNT). A csoportosulás tulajdonképpen az erdélyi magyar politika jobbkozéppólusa, amely addig az RMDSZ belső ellenzékeként

¹³ Vogel Sándor: *Európai kisebbségvédelem és erdélyi nemzetpolitika*. Csíkszereda: Pro-Print, 2001. 18.

¹⁴ Bakk: Az autonómia-tervek... i. m. 50.

működött.¹⁵ 2003 augusztusában az EMNT-n belül, mások szerint vele párhuzamosan létrejött a *Székely Nemzeti Tanács* (SZNT) is.¹⁶ Az „autonomista” tábor és az RMDSZ álláspontja között húzódó alapvető ellentét a megvalósítás idejére vonatkozik. A Székelyföld területi autonómiáját szorgalmazók úgy vélik, a kérdést Románia uniós csatlakozása előtt kell napirendre tűzni, amíg az integrációs folyamat igazodási kényszerként hat Romániára. (Az SZNT kiáltványa szerint a területi autonómia megadását Románia integrációs feltételül kellene szabni.¹⁷) Az RMDSZ lassabb, társadalmpolitikai eszközökkel épülő folyamatnak tekinti az autonómia megvalósulását, és legjobb lehetőséget erre az EU-n belül látja.¹⁸

A 2003-as szétválás óta ez a két elképzelés alakítja az autonómia-történetet. Összesen *három* olyan megoldási lehetőség látott napvilágot, amelyek valamiképpen biztosítani próbálták a székelyföldi magyarság kisebbségi jogait. Az *első* elgondolás a „székelyföldi *fejlesztési régió*” kialakítása volt, amelynek létrehozása még az RMDSZ hetedik kongresszusán fogalmazódott meg. Ezt követően 2003 végén, 2004 évelején ismét felmerült a már történelmi hagyományokkal rendelkező, és már Európában is alkalmazott elképzelés, a *területi autonómia* lehetősége. Az SZNT (Csapó József-féle autonómia-státútum) és az EMNT (Bakk Miklós-féle Kerettörvény) is kidolgozott egy-egy autonómia-tervezet. Az SZNT a Csapó-tervezetet a román parlament elé terjesztette, a Bakk Miklós elképzelése azonban eddig még nem került politikai hasznosítására. A harmadik elképzelés, az RMDSZ által kidolgozott *kisebbségi törvény* pedig 2005-ben került be a román politikai életbe. Míg a fejlesztési régió gondolata és az autonómia-tervezetek a székelyföldi magyarság problémáját szeretnék orvosolni, addig a kisebbségi törvénytervezet az erdélyi magyarság egészére vonatkozna. Mivel a kisebbségi törvény-tervezet

¹⁵ Az EMNT fő céljáról 'Az erdélyi magyarság önkormányzatáról' című viselő határozatában olvashatunk: „Kinyilvánítjuk igényünket a magyar nemzeti közösség személyi autonómiájára, a magyarság által többségben lakott települések sajátos jogállása, valamint ezen autonómiaformák törvénybe foglalása és státútumai törvénye általi jóváhagyása iránt. Kijelentjük ugyanakkor, hogy az erdélyi magyar nemzeti közösség autonómiáját a demokratikus jogállamokban használt eszközökkel, az ET és EU dokumentumaiban feltüntetett módon és elvek alapján, a parlamenti demokráciákban érvényesülő eljárások révén kívánjuk elérni.” www.emnt.org

¹⁶ <http://www.emnt.org/kronologia.htm>

¹⁷ Az európai szabadságfokok szellemében. Interjú dr. Csapó I. Józseffel. <http://www.3szek.ro/nd.php?name=Oldal&id=4956>

¹⁸ Bakk: Az autonómia-tervek... i. m. 54.

nem szól területi autonómia létrehozásáról, nem is lehetne az autonómia-elképzelések alternatívájaként tárgyalni, de szólni mindenképpen kell róla, hiszen az RMDSZ hivatalos dokumentumként a fent említett elképzelések közül egyedülként indult el a romániai törvényhozás rögös útján. Az alagút vége egyelőre nem látszik.

Nézzük meg részletesebben a fenti elképzeléseket.

*Csapó József autonómia-statútuma*¹⁹

A tervezet alapjául *Csapó József* 1995-ben kidolgozott székelyföldi autonómia-statútuma szolgált. Ezt az SZNT módosításával 2004 februárjában nyújtották be a román parlamentbe az RMDSZ hat, ellenzékieknek számító képviselőjének segítségével. A parlament március végén elutasította a tervezetet. Az 1995-ös tervezet lényegi kérdéseiben nem változtattak, sor került viszont a szerkezeti felépítés átszervezésére, illetve bekeült néhány módosítás.²⁰ A módosított tervezet 23 fejezetre tagolódik, ezeket egy preambulumban előzi meg. A preambulumban azok az elvek és nemzetközi ajánlások vannak felsorolva, amelyek a szerző szerint alapul szolgálhatnak Székelyföld autonómiájának biztosításához.²¹ (Az európai jogszabályokkal kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy ezek csak ajánlások, és nem kötelezhető Románia ezek betartására, illetve, hogy az ajánlások mindegyike óvatosan fogalmaz az autonómia tekintetében.) A statútum Székelyföldnek *területi autonómiát* igényel.

A tervezet főbb pontjai a következők: Székelyföld a Román Köztársaságon belül jogi személyiséggel rendelkező autonóm régió lenne. Az autonóm régió területe a jelenlegi Kovászna és Hargita megyék területét, valamint a Maros megyéhez tartozó történelmi Marosszék területét foglalná magába. A tervezet közigazgatási egységei – ismét – a székek

¹⁹ A tervezet megtalálható az alábbi címen: <http://www.emnt.org/statutumtervezet1.htm>

²⁰ Márton János: Székelyföld területi autonómiája – Koncepciók és esélyek. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 138–190., itt: 144.

²¹ Az Európai Együttműködési és Biztonsági Értekezlet (EBEÉ) koppenhágai dokumentuma (1990); Az EBEÉ genfi dokumentuma (1991); Az Európai Tanács 1201/1993. számú ajánlása; Az Európai Parlament az Unió állampolgárságára vonatkozó, 1991. november 21. határozata; Az ET Parlamenti Közgyűlésének 1997/1118. sz. határozata (Regionális Autonómia Európai Chartája); Az ET Parlamenti Közgyűlésének 2003/1334. sz. határozata (Gross-jelentés). Bővebben: Majtényi Balázs – Vizi Balázs: *A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*. Gondolat: Budapest, 2003.

és azok települési önkormányzatai lennének.²² A régió intézményei az Önkormányzati Tanács (mint döntéshozó testülete), az Önkormányzati Bizottság (mint végrehajtó testülete), és Székelyföld elnöke lennének. A székek és a települési önkormányzatok hasonló felépítéssel rendelkeznének. A tervezet hosszan taglalja az egyes intézmények működését, majd négy fejezetet szentel az anyanyelvhasználat szabályozására. A tervezet egyik legfontosabb része a régió pénzügeit szabályozza, miszerint Székelyföld regionális, széki és települési önkormányzatai, belső fejlődésük biztosítása és hatáskörük ellátása érdekében pénzügyi autonómiával bírnának. Az állam és a régió kapcsolatában a kormány a törvényességi felügyelet végett kormánybiztosot nevezne ki a régió élére. Vítás kérdések esetén a kormánybiztos közvetítene a régió és a kormány között. A tervezet 2/3-os önkormányzati tanácsi döntéssel vétőjogot biztosítana a román parlament Székelyföldre hatályos törvényeire. A régióban az igazságszolgáltatást a román törvények által létrehozott joghatóságok látnák el. Felülvizsgálatra az alkotmány-bíróság, a kormány, a közigazgatási bíróság és a számvevőszék lennének hivatva. A zárórendelkezés a statútum módosítására vonatkozó szabályokról szól, amelyet a választópolgárok népszavazással hagynak jóvá.

A Bakk Miklós-féle Kerettörvény²³

A Bakk Miklós által vezetett szakértőcsoport 2003 novemberében dolgozta ki azt a tervezetcsomagot, amelyet az Erdélyi Nemzeti Tanács fogadott el. Toró T. Tibor és Szilágyi Zsolt parlamenti képviselők, az EMNT kezdeményező testületének vezetői mutatták be a tervezetet a nyilvánosság előtt. A csoport csomagtervezete három részből áll: *Kerettörvény a régiókról*, *Törvénytervezet Székelyföld különleges jogállású régió létrehozásáról*, valamint *Székelyföld különleges jogállású statútuma*. Mivel azonban az SZNT a Csapó-tervezet koncepcióját vállalta fel, így nem került sor a csomagterv politikai hasznosítására.

²² A terület 8 széket foglalna magában: Kézdiszék – székhelye: Kézdivásárhely; Orbaiszék – szh.: Kovászna; Sepsiszék – szh.: Sepsiszentgyörgy; Csíkszék – szh.: Csíkszereda; Udarhelyszék – szh.: Székely-udvarhely; Gyergyószék – szh.: Gyergyószentmiklós; Maroszsék – szh.: Maros-vásárhely; Miklósvár- és Bardócszék – szh.: Barót. A Csapó-féle tervezet nem határozza meg, melyik város legyen a székelyföld autonómia székhelye.

²³ A tervezet megtalálható az alábbi címen: <http://www.emnt.org/torvenytervezet2.htm> Bővebben: Bakk: Az autonómia-tervek... i. m. 50–56.

A szakértői csoport stratégiai-elképzelést is megfogalmazott a tervezet érvényesítéséhez. Eszerint Romániában kedvező belpolitikai konstellációban még a csatlakozás előtt egy aszimmetrikus regionalizmus bonthatkozhat ki.²⁴ A regionalizmus és az autonómia összekapcsolása mellett több érvet is felsorakoztattak. Egyrészt, hogy a regionalizmus révén az autonómia kérdése hozzáilleszhető az integrációs folyamatban napi-rendre kerülő közigazgatási és regionális politikai reformhoz, másrészt a regionalizmus alkalmas arra, hogy a székelyföldi régió létrehozását ne egyedi törekvésként, hanem egy általános folyamat részeként mutassa be, végül alkalmas arra is, hogy az autonómia ügye mellé stratégiai szövetségeseket találjon a román társadalomban.

A szakértői csoport által készített csomagterv *első része* általános javaslatot tesz a régiók kialakítására és az alkotmány következő, csatlakozás előtt szükségessé váló módosításának perspektívájára alapoz. A keret-törvény szól a régió fogalmáról, és tisztázza: egy régió a parlament által elfogadott külön törvény és a parlament által megerősített statútum alapján kaphatná meg a „különleges jogállás” státusát.²⁵ A tervezet hosszan ír a régió és az állam hatásköreiről, a régió szerveiről. Egy további fejezet szabályozza a régió és az állam viszonyát, ennek értelmében a kormány prefektust nevezne ki a régió élére (ehhez a jelenleg működő prefektus-rendszer átalakítására van szükség), és létrehoznák a Szolidaritási Tanácsot, amely a parlament mellett a régió képviselőiből álló konzultatív szervezet lenne.

A tervezet második jogszabálya a *Törvénytervezet Székelyföld különleges jogállású régió létrehozásáról*. A törvénytervezet szerint Székelyföld régió a Kovászna és Hargita megye jelenlegi területét és Maros megye hagyományosan Székelyföldhöz tartozó részét foglalná magában.²⁶

²⁴ Az aszimmetrikus regionalizmus alatt a szakértők egy felülről megtervezett regionális reform és egy alulról szerveződő mozgalom kompromisszumát értik. Bakk: Az autonómia-tervek... i. m. 53.

²⁵ Gyakran emlegetett kritika, hogy a tervezet szerint a megyék megmaradnának a régiókon belüli közigazgatási körzetnek. Ez Székelyföld esetében problémát okoz, mert a különleges státus kialakításához szükséges Maros megye felosztása. Kántor Zoltán – Majtényi Balázs: Autonómia-modellek Erdélyben. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 3–29., itt: 22.; Márton i.m. 155.

²⁶ A régió közigazgatási egységei: Kézdi-Orbaiszék – szh.: Kézdivásárhely; Sepsibardocszék – szh.: Sepsiszentgyörgy; Csík-Gyergyószék – szh.: Csíkszereda; Udarhelyszék – szh.: Székelyudvarhely; Marossszék – szh.: Szováta; Bodzavidék – szh.: Bodzaforduló. A tervezet szerint Székelyföld székhelye Csíkszereda lenne.

Marosvásárhely nem tartozna egyik területi-közigazgatási egységhez sem, a régióon belül sajátos státussal rendelkezne. A régió hatáskörére vonatkozóan visszautal a kerettörvényre, de nem fejti ki részletesen, milyen hatásköröket jelent a *sajátos jogállás*.

A tervezet harmadik dokumentuma *Székelyföld különleges jogállású státútuma*. A státútum kilenc fejezetben fogalmazza meg Székelyföld régió működési alapelveit. A régió intézményei az Székelyföld Önkormányzati Tanácsa (döntéshozó testület), az Székelyföld Önkormányzati Bizottsága (végrehajtó testület), és Székelyföld elnöke és alelnöke lennének. A régiót alkotó területi-közigazgatási egységek a székek és a települési önkormányzatok, amelyek a régióéhoz hasonló felépítéssel rendelkeznenek. Külön fejezet szól a nyelv-használatról, majd igen röviden az oktatásról és művelődésről. Székelyföld vagyonáról és pénzügyeiről is csak röviden ír a tervezet, mert azt a kerettörvényt szabályozza. Az állam és Székelyföld régió kapcsolatában a prefektus mellett az ún. *Egyeztető Testület* játszaná a főszerepet, azonban hatásköréről szükséztlenül csak annyit említ a tervezet, hogy „a kormány és a régió közötti egyeztetés érdekében.” A zárórendelkezés itt is státútum módosításának eljárásiról szól.

Eltérések és azonosságok

Az ismerttetett tervezetek két alapvetően különböző stratégiai elgondolásra épülnek. Az SZNT által beterjesztett változat a kilencvenes évek első felének szemléletét tükrözi, a kollektív jogok és az *önrendelkezés eszméjének* összekapcsolásán alapszik. A szakértői csoport tervezete viszont az Európai Unióban központi szerepet betöltő régió fogalomra alapoz, és a román állam *regionális reformját* tartja szem előtt, mint az integráció által kiváltott kedvező folyamatot.²⁷ Más szóval míg az SZNT változatlan román nemzetállamot feltételez a jövőben, addig a szakértői csoport számol az integrációs folyamatba került román állam regionális átszerveződésével, s ezt az autonómia kivívásával konvergens folyamatnak tekint. A Bakk-féle tervezet legfontosabb előnye tehát a Csapó-féle tervezettel szemben, hogy igazodik a román jogrendszerhez és közigazgatási felépítéshez. Az SZNT stratégiája a megvalósíthatóság tekintetében külpolitikai nyomásra alapoz, míg a regionális koncepció számol a potenciális belpolitikai erővel, amelyek előbb-utóbb érdekeltté válnak Románia regionális reformjában.

²⁷ Bakk: Az autonómia-tervek... i. m. 54.

Eltér a két tervezet területi felosztása. A Csapó-féle tervezet a hagyományos székely székek szerinti felosztást javasolja az utóbbi századok politikai-gazdasági fejlődését figyelembe véve. A Bakk-féle tervezet összevon egyes székeket, ami alárendelt viszonyt feltételez és ellenkezik a történelmi hagyományokkal, előnye azonban, hogy alkalmazkodik a legújabb változásokhoz. Így például különleges státust biztosítana Marosvásárhelynek, amely – amint az a 2002 népszámlálásból kiderül – már román többségű, így az autonóm területhez csatolása problémákhoz vezetne. Csapó tervezete nem határozza meg Székelyföld intézményeinek székhelyét, annak megválasztását az autonóm régió választott önkormányzatának hatáskörébe utalja. A Bakk-féle tervezet viszont kiáll Csíkszereda mellett. Ugyanakkor, mint „székely főváros” jogosan merülhetne még fel Székelyudvarhely, illetve Marosvásárhely is. A későbbiekben akár elhúzódó vitát is jelenthet, ha a székelység nem tud megegyezni a központot illetően, hiszen mindegyik mellett és ellen is felsorakoztathatóak érvek. Ezt a döntést azonban a székelyföldieknek minél hamarabb meg kéne hozniuk, hogy ez az esetlegesen belső feszültséghez vezető ok ne legyen kijátszható a román fél által.

Az intézmények felépítése, szerepe igen hasonló, azzal a lényeges eltéréssel, hogy a Bakk-féle tervezet már a tanácsbeli helyek 20%-át a helyi román lakosságnak adná. A Csapó-féle tervezet súlyos hibája ugyanis, hogy az autonómia igényének megfogalmazása egyoldalú, és nem tesz említést a Székelyföldön élő kisebbségek jogairól. A Bakk-féle tervezet elképzelése jelentős lépés a román lakosság számára nyújtandó elfogadható megoldás felé. Bár valószínűleg ez is kevés. A sikeresség érdekében véleményem szerint egy részletekig kidolgozott jövőképet kell felmutatni a létrejövő autonómia területén élő román kisebbség számára. Hiszen így a székelyföldi románok is kevésbé éreznék fenyegetőnek az autonómia létrehozását. Ezt javasolja a Gross-jelentés²⁸ is, amikor a „kisebbségeken belüli kisebbségek” védelméről ír, mint a sikeres autonómia egyik feltételéről.

A kisebbségek védelméhez kapcsolódik a nyelvhasználattal kapcsolatos szemléleti eltérés. A Bakk-féle tervezet pozitívuma, hogy egyértelműen kötelezővé teszi a kétnyelvűséget, a magyar és a román nyelvek egyenrangúak a közigazgatásban és a rendőri szerveknél. A Csapó-

²⁸ Az 2003/1334. számú határozat magyar nyelven: Majtényi Balázs – Vizi Balázs: *A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*. Budapest, 2003. 184–186.

féle tervezet megengedi ugyan más hivatalos nyelvek használatát, de azt a közéletben meghatározott számarányhoz köti.

Említésre méltó eltérés még a régió és az állam közötti kapcsolattartás tekintetében van. A Csapó-féle tervezet szinte alig rendelkezik a kapcsolattartásról, hiszen a biztos egy személye igen szűk keresztmetszete a vitás kérdések rendezésének. A vétójog bevezetésének igénye pedig elriasztja a román felet a megállapodástól, hiszen az az elkülönítés érzetét erősíti. A Bakk-féle tervezet – bár itt sincs részletekbe menően kidolgozva – a konfliktusokat már tárgyalásos útra próbálja terelni.

Kritikusok szerint a tervezetek szövegezése sokszor pontatlan.²⁹ Bakk Miklós a kritikákra így reagált: „A bírálatok jórészt abból adódtak, hogy a tervezetek olvasói számára nem váltak világossá az eredeti intenciók, azaz, hogy a szövegek milyen mértékben jogi normaszövegek, és mennyire stratégiai dokumentumok, illetve diskurzus-alakító jellegűek. Ha a tervezetként tisztán törvényjavaslatként olvassuk, joggal merül fel a szabályozások hiányossága, esetleg elnagyoltságának és többértelműségének a kérdése.”³⁰

Úgy gondolom, hogy a Bakk-féle tervezet közelebb áll a megvalósíthatóság lehetőségéhez – hiszen a tervezet jobban illeszkedik a román közigazgatáshoz, figyelembe veszi az utóbbi évek társadalmi alakulásait, a régió kialakításánál számol belső támogatással, és röviden bár, de kiter a székelyföldi román kisebbség helyzetére is –, azonban ez a tervezet sem válhatna módosítás nélkül jogszabállyá. A két tervezet külön-külön, illetve összegyúrva is jó kiindulási alapot jelenthet egy, a hiányosságokat legnagyobb mértékben kiküszöbölő új tervezet kidolgozásához. Elfogadhatóbb tervezet feltétele többek között a románság helyzetének biztosítása a különleges státusú régión belül, akár személyi autonómia megadásával.³¹ Az újabb tervezet megfogalmazásánál fontos lenne az érdekelt románság és a helyi lakosság bevonása, az EMNT és SZNT szakértőinek együttes munkája, politikai diskurzus kialakítása.

²⁹ Márton i. m. 174.

³⁰ Bakk Miklós: Politikai vízió és szakmai érvelés – válaszok az autonómia-vitában megfogalmazott kritikákra. *Magyar Kisebbség*, 2004. 3. sz. 186–194., itt: 194.

³¹ Márton i. m. 174.

Az RMDSZ elképzelései

Az autonómia-tervek bemutatása után szólni kell a székelyföldi fejlesztési régióról is, hiszen az RMDSZ 2003-as álláspontja szerint ez az elképzelés jelentett volna megoldást a székelység számára. A fejlesztési régió létrehozásának gondolata az RMDSZ hetedik kongresszusán, 2003-ban merült fel először (a rendszerváltás utáni időszakban³²). A fejlesztési régió elgondolás nagy valószínűséggel az autonomista-csoport kiválására adott válaszként értelmezhető, illetve a területi autonómia alternatívájaként jelent meg az RMDSZ programjában. Az elképzelés jól illeszkedett Románia uniós csatlakozásához, és a „kevesebb több” elv hívei szerint ez megvalósítható lett volna Románia belépése előtt. A fejlesztési régió elképzelés igen hamar lekerült az RMDSZ napirendjéről. (Székelyföld a modernizációs megkésettsege, illetve a tudatos területfejlesztési politika hiánya miatt fejletlenebb, mint egyes romániai régiók, továbbá az elképzelés igen erőteljes román ellenállásba ütközött.) Ma már tudjuk, hogy Románia 2007. január 1-jén csatlakozik az Európai Unióhoz,³³ anélkül, hogy Székelyföld európai uniós fejlesztési régióvá alakult volna. (Székelyföld jelenleg a központi fejlesztési régió része.³⁴) A régiók az európai uniós költségvetési ciklus ideje alatt, azaz 2007 és 2013 között nagy valószínűséggel változatlanok maradnak, tehát most egy jó ideig nincs esély az önálló székelyföldi fejlesztési régió kialakítására. Pedig a székelyföldi fejlesztési régió idővel közigazgatási egységgé válhatott volna, ahonnan egyenes az út az önrendelkezés, azaz autonómia felé. Tehát a fejlesztési régiót nem az autonómia alternatívájaként, hanem egy két lépcsőben létrejövő autonómia-modell első állomásának kellett volna tekinteni. Alternatíváról semmiképp nem beszélhetünk, hiszen az autonómia döntéshozatali hatáskörök átruházásáról szól, nemcsak fejlesztési egységekről. (Gondoljunk csak Dél-Tirol példájára, ahol az autonómia létrejötté is szélesebb keretbe ágyazódott, több lépcsőben zajlott le. A folyamat összefüggött Olaszország demokratizációjával és a központosított állam legalább részleges lebontásával.)

³² Székelyföld mint régió fejlesztésére már az 1902. évi tusnádi Székely Kongresszuson kidolgoztak egy államilag támogatott komplex programot. *Székely Kongresszus szervezete, tagjainak névsora, tárgyalásai és határozatai*. Csíkszereda, 2001.

³³ <http://www.mti.hu/eu/cikk/162551/>

³⁴ A központi fejlesztési régió 6 megyéből áll: Brassó, Fehér, Kovászna, Hargita, Maros és Szeben.

A romániai magyar politikai elit a két szék között a pad alá esett. Az autonomista csoport 2003-ban azért vált ki az RMDSZ-ből, hogy kihasználja az európai uniós csatlakozásban rejlő lehetőségeket, előnyöket, hogy még a csatlakozás előtt megvalósulhasson a székelyföldi autonómia. A fejlesztési régió tervének megfogalmazásakor az RMDSZ ugyancsak az uniós csatlakozás folytán szükségessé váló változtatásokra, a régiók kialakításának szükségességére alapozott. Sajnálatos módon ez a két elképzelés egymástól függetlenül, egymás ellenében és így egymás erejét kioltva indult útjára 2003-ban.

Térjünk rá az RMDSZ másik tervére. A 2004-es romániai választásokat követően Markó Béla felvetette egy kisebbségi törvény³⁵ megalkotásának javaslatát. Ez az elképzelés 2005 tavaszára öltött testet, és az RMDSZ hivatalos dokumentumává vált (a fejlesztési régió tervét maga mögött hagyva). A tervezetből csak az autonómia-törekvésekre gyakorolt hatást emelem ki.

Kisebbségi törvény megalkotása nem új keletű Romániában. A kilencvenes évek elején már foglalkoztak vele annak kapcsán, hogy az országnak az Európa Tanácsba való belépésekor reprezentálta volna a kisebbségi kérdés megoldását. A tervezet elfogadása eltolódott, majd a csatlakozás után elfelejtődött. 2004 óta ismét napirenden van a kisebbségi törvény elfogadása, amelyet a román törvényhozás kifinomult módon igyekszik elhalasztani az uniós csatlakozást követő időszakra.

Tagadhatatlan tény, hogy az erdélyi magyarságnak és Románia egyéb kisebbségeinek szüksége van egy átfogó, kisebbségi jogokat rendező törvényre, de ennek már a kilencvenes évek folyamán meg kellett volna születnie. A jelenlegi törvénytervezetet elemzők igen sok kritikát fogalmaznak meg a tervezettel szemben.³⁶ A lassan két éve tartó tárgyalások során a román fél igyekezett a tervezet lényegi elemeit megváltoztatni, és ezzel megfosztani a kisebbségeket a probléma valódi megoldásától, ugyanakkor a törvény létezése önmagában már megfelelné a brüsszeli elvárásoknak, ami Románia egyedüli érdeke.

A kisebbségi törvény és az autonómia viszonyáról megállapítható, hogy az előbbi semmiképpen nem tekinthető a székelyföldi autonómia alternatívájának. Tagadhatatlan, hogy a törvény létezése a székelyföldi

³⁵ A tervezet megtalálható az alábbi oldalon: <http://www.hhrf.org/rmdsz/2968-ktv.htm> Bővebben: *Magyar Kisebbség*, 2005. 1–2. sz.

³⁶ Márton János – Orbán Balázs: Elemzés a 2005-ös kisebbségi törvénytervezetről. *Magyar Kisebbség*, 2005. 1–2. sz. 5–38.

magyarság javát is szolgálná, de nem egy lehetséges területi autonómiával megegyező mértékben. A tervezet 2004-es felmerülése pedig nem kedvezett az autonómia-törekvéseknek, hiszen így ismét megoszlottak a magyar energiák és ez a kettősség kihasználható (volt) a román fél által.

A román politikai elit álláspontja

A román politikai pártok már a Nemzeti Tanácsok létrehozásakor kifejezték nemtetszésüket, később pedig alkotmányellenesnek bélyegezték azokat és az általuk megfogalmazott követeléseket. A támadásokat mind a Tanácsok és az RMDSZ is visszautasította. A Székely Nemzeti Tanács az elítélő vélemények ellenére már kétszer is benyújtotta a román parlamentbe a Székelyföld autonóm jogállására vonatkozó törvényjavaslatát. Először 2004 év elején, másodszor pedig 2005 júniusában. A román törvényhozás mindkét esetben érdemi vita nélkül utasította el a tervezetet (előbb 2004 tavaszán, utóbb pedig 2005 szeptemberében).

Románia kormánya³⁷ a javaslat több pontját is alkotmányellenesnek tartja, és kifogásolja a tervezet diszkriminatív jellegét. Véleményük szerint ezen kívül több nemzetközi dokumentumot is sért a SZNT elképzelése. Érdekességnek számít, hogy a román kormány – részben – ugyanazon Gross-jelentés pontjaira hivatkozva utasítja el a tervezetet, mint amelyre a SZNT is hivatkozik kérésének alátámasztásánál. (Ez a tény jól mutatja, milyen ambivalens a nemzetközi környezet a kisebbségvédelem kapcsán, hiszen az említett normák képlékenysége és kialakulatlansága ad lehetőséget arra, hogy egymástól gyökeresen eltérő módon értelmezzék őket.) A román parlament Törvényhozói Tanácsa is elutasította a tervezetet.³⁸ A Tanács elfogadhatatlannak tartja, hogy az egységes román nemzetállammal párhuzamosan új államhatóságot hozzanak létre. A közösségi jog szempontjából pedig kiemelik, hogy az állam közigazgatási felépítése nem tartozik a hatálya alá, így ennek szabályozás kizárólag a tagállamok nemzeti hatóságainak illetékessége, amelynek alkotmányába ütközik az autonómia megvalósítása.

A román vélemények nyelvezetéből érzékelhető, hogy az autonómia pusztá gondolatától is irtózik a román vezetés. Ezzel viszont a román

³⁷ Románia Kormányának hivatalos véleménye, magyar nyelven. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 304–311.

³⁸ Románia Parlamentjének hivatalos véleménye, magyar nyelven. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 312–324.

álláspont szöges ellentéte az európai integráció paradigmájának, miszerint cél a különbözőség minél magasabb komplexitás-szintjének sikeres integrálása és stabilizálása.³⁹ A megfogalmazott vélemények bizonyítják, hogy a román nemzeti paradigmának még mindig szerves része a centralizmus és másság elutasítása. Tehát az első, és talán legfontosabb tanulság már most levonható az autonómia megvalósíthatóságával kapcsolatban. Ameddig nem kerül sor Romániában „mentális rendszerváltozásra”,⁴⁰ addig igen csekély esélye van a székelyföldi autonómia létrehozásának. A román kritikák ismertetése csak akkor nyer értelmet, ha azok megismerése után tanulságokat fogalmazunk meg. A bíráló „jogos” részét a jövőben figyelembe kell vennie a romániai magyar politikai elitnek a módosított tervek elkészítésénél. Tehát nemcsak Romániának, de a magyar hozzáállásnak is változnia, finomulnia kell a jövőben. Egyfelől bízni kell abban, hogy Románia közeljövőben történő uniós csatlakozásával (demokratizálódásával és államszerkezetének európaizálódásával) megváltozik az ismertetett román paradigma, és tenni kell azért, hogy a magyar véleményformálók sikeresebben tudjanak kiállni a magyar érdekekért. Ennek egyik feltétele egy megvalósítható autonómia-tervezet kidolgozása. A Csapó-féle tervezet a „tegyük magásra a mércét, hogy még alkudni lehessen belőle” stratégiára épül, és egy teljesen különálló autonómia-igény megfogalmazását szeretné elfogadtatni a román közvéleménnyel. A vétőjog megemlítésével viszont már túl messzire megy a tervezet, sőt ellehetetlenítette sikerességét, mert ilyen formában a román fél hallani sem akar a tervezet további tárgyalásáról. Fontos tanulság a „kevesebb több”, vagy a „lassan járj, tovább érsz” elv alkalmazása, amely az európai autonómiáknál már bizonyított. A jövőben nem szabad ennyire direkt módon kinyilvánítani különállóságra való igényt, és nem szabad megriadni a több lépcsőben magvalósuló autonómia-koncepciótól sem. Törekedni kell arra, hogy az autonómia szervezetét a lehető legteljesebb mértékben, a lehető legkevesebb változást hozó módon hozzáigazítsák a román jogrendszerhez és közigazgatási felépítéshez. A kritikát olvasva fontos tanulság még a kisebbségben maradt románság jogainak széleskörű biztosítása, a megkülönböztetés minimalizálása. Célraveze-

³⁹ Szilágyi Zsolt: Identitás, integráció, autonómia. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 190–196., itt: 190.

⁴⁰ Medve-Bálint Gergő: (v)Es(z)élyek – A Székelyföld lehetséges fejlesztési stratégiája a román társadalmi-politikai viszonyok és az európai regionalizmus sajátosságainak tükrében. Szakdolgozat. Corvinus Egyetem, 2005.

tő lenne az autonómia-koncepció kidolgozásánál egy román–magyar egyeztető fórum létrehozása is, ahol teret engednek a román igények megfogalmazásának, így elkerülhető lenne egy további kritika, miszerint a nem szabad azt a benyomást kelteni, hogy a „helyi közigazgatás kizárólag a kisebbség ügye”. Hiszen a jelenlegi tervezetekben sajnálatos módon nem szerepel kellő súllyal a román pártokkal, valamint a helyi román kisebbséggel történő konzultáció, együttműködés.

Összegzés

Románia uniós csatlakozásával ismét lezárul majd egy szakasz a székelyföldi autonómiáért küzdők életében. 2007. január 1-jétől új helyzet teremődik. Az elmúlt években sokszor elhangzott az a vélemény, hogy a csatlakozás időszakában nagyobb esélye lesz az autonómia kivívásának. Az események azonban nem igazolták ezt az elképzelést.

Az autonómia megvalósulásának legfontosabb feltétele az *igény megfogalmazása* (a kisebbség részéről). A rendszerváltozást követő időszakban sem volt hiány az igény megfogalmazását illetően. Ami ugyanakkor hiányként könyvelhető el, az a közös, egységes magyar igénymegfogalmazás. A magyarság nem volt képes sem a közös fellépésre, sem az egységes koncepció kidolgozására, és tovább rontja a képet, hogy az eltérő álláspontok jobb összehangolása sem történt meg. Varga Attila 2004-ben úgy fogalmazott „szükség volna nemcsak a politikai és szakmai, hanem a civil társadalom autonómia-törekvésekbe való bevonására, a közös összefogására és az egyénileg lebontható összehangolt cselekvésre”.⁴¹ A 2006-os év eseményei – habár úgy tűnhet, nem történt előrelépés az autonómia ügyében – a civil társadalom bevonásáról szólt. Példaként említhető a 2006. március 15-én, valamint 2006. június 18-án megtartott Székely Nagygyűlés, a 2006 nyarán szervezett „tekerj rá” autonómiát népszerűsítő, Székelyföldet bejáró bicikli túra, vagy akár a Székelyföld autonómiájáért kiírandó népszavazásról szóló legújabb kezdeményezés. A civil társadalom bevonása megvalósulni látszik, de az egységes magyar álláspont kialakítása, és az egységes Székelyfölddel kapcsolatos stratégia még várat magára. Be kell ismerni, hogy az autonómiatörekvések sikertelenségét „segítette elő” az

⁴¹ Varga Attila: Autonómia – mint politikai beszédtema, mint társadalmi igény, mint közjogi állapot. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2. sz. 209–225., itt: 225.

a tény, hogy az erdélyi magyar politikai elit nem tudott kompromisszumot kötni, és ezzel hiteltelenítette az autonómia ügyét.

Az autonómiának következő, hosszú távon is jövőt biztosító feltétele a *többség meggyőzése*. Azok az autonómia-berendezkedések, amelyeket demokratikus, mindegyik érintett fél részvételével lefolytatott tárgyalások hívtak életre, rendszerint életképesebbek azoknál, amelyeket külső hatalmi viszonyok kényszerítettek rá az érintettekre.⁴² A meggyőzés során fel kell hozni a regionalizmus mellett szóló európai példákat. Hangsúlyozni kell, hogy a székelyföldi autonómia területi és nem pedig etnikai elven jönne létre. A várható gazdasági előnyöket is ki kell emelni, miszerint Székelyföld gazdasági fejlődéséből – ami az autonómia esetén valószínűsíthető – nemcsak az ott élő magyarság, hanem a székelyföldi románság és egész Románia profitálhat. Ezen kívül meg kell értetni a románsággal, hogy az Európai Unióba való belépésükkel nem csak a magyar irredentizmus, de az irredentizmustól való félelem is értelmét veszti. Az elmúlt években a magyar politikai elit nem fordított elegendő figyelmet a románság meggyőzésére.

Az autonómiák kivívásának esélyei nagyobbak, ha a *nemzetközi közösség is elfogadja*, támogatja a javaslatot. Fontos leszögezni, hogy semmiképp nem várható el a nemzetközi közösségtől az autonómiáért folytatott „harcban” való *aktív* részvétel, de támogató szó, vélemény igen. Mivel Románia nem hagyhatja figyelmen kívül a nemzetközi közösség véleményét, a magyarságnak el kell érnie, hogy ez a nemzetközi vélemény az autonómiát támogató vélemény legyen. Tudatosítani kell a nemzetközi porondon, hogy a romániai magyarság érdeke egybeesik a nagyhatalmak és a nemzetközi biztonságpolitikai intézmények érdekeivel: *megőrizni és megerősíteni a stabilitást*.⁴³ A nemzetközi közösséget meg kell győzni arról, hogy a magyarság követelése jogos, és a térségben stabilitást biztosítana.

Szólnunk kell arról, hogy Magyarország európai parlamenti képviselői 2004 óta sokat dolgoznak a magyar kisebbségért, és nagy szerepük van abban, hogy az Európai Bizottság jelentéseiben felszólította Romániát: rendezze a magyar kisebbség ügyét.

Az autonómia-törekvések sikerét segítheti, ha az *anyaország is támogatja* a kisebbség követelését. Rónai András, a Teleki Pál által létrehozott Államtudományi Intézet igazgatója már 1938-ban úgy fogalma-

⁴² Salat Levente: Autonómiák évadja Erdélyben. *Krónika*, 2004. január 11.

⁴³ Szilágyi, i.m. 196.

zott *A magyar nemzetiségpolitika teendői* című írásában, hogy a mindenkori magyar kormánynak azt kell tennie a határon túli testvéreiért, amit azok segítségként kérnek tőle, és nem azt, amit a hatalmi érdekek megkívánnak.⁴⁴ Ezt az állítást igazolja többek között a dél-tiroli autonómia példája is, ahol Ausztria mindvégig *aktívan* támogatta az autonómia létrejöttét.⁴⁵ A dél-tiroli autonómia teljes körű megvalósításához több évtizedre volt szükség, de Ausztria ez idő alatt mindvégig aktív maradt, felhívások, javaslatok, jegyzékek sokaságát juttatta el az olasz kormányhoz, tárgyalta miniszterelnöki, szakértői szinten és fordult az Európa Tanácshoz és az ENSZ-hez is. Tehát a dél-tiroli autonómia „sikerreceptjének” egyik lényeges eleme – a dél-tiroli németiség politikai egységén kívül! –, az anyaország tetterős támogatása. Megjegyzendő, hogy az anyaországgal való kapcsolattartásnak semmi köze az Olaszországtól való elszakadási törekvéshez. (Dél-Tirol esetében ez könnyebben kivitelezhető, mint például a Székelyföld esetén.) Ez az állandó kapcsolattartás sokkal inkább megerősítette a németnyelvű polgárok lojalitását ahhoz az államához, amely identitásuk, nyelvük, sajátos kultúrájuk megőrzését alkotmányos érdekének tekinti. Ez kell legyen a magyar állam érdeke is. 2005. szeptember 27-én a magyar országgyűlés elsőként fogadta el Bulgária és Románia európai uniós csatlakozásáról szóló szerződés kihirdetésére vonatkozó törvényjavaslatot.⁴⁶ Az elfogadás pillanatában a magyar országgyűlés és a magyar kormány lemondott azon csekély kikényszerítési, politikai manőverezési potenciáljáról, amivel támogathatta volna az autonómia létrejöttét. Semmi nem indokolta a törvényjavaslat ilyen sietős elfogadását (hacsak nem belpolitikai okok).

A közelmúltban számos tanulmány készült *Európa* más országaiban *működő autonómiákról*, amelyek tanulmányozása elengedhetetlen a sikeres székelyföldi autonómia kialakításához.⁴⁷ A nemzetközi szakirodalom szerint az autonómia kivívásának esélyei a rendszerváltások után a legjobbak.⁴⁸ A rendszerváltás után 16 évvel elmondható, hogy a romániai magyarság nem tudott élni ezzel a lehetőséggel. Az uniós csatlakozás

⁴⁴ Dr. Rónai András: *A magyar nemzetiségpolitika teendői*. 1938. TLA: K-435/7/87. 1–2.

⁴⁵ Bővebben: Gerencsér Balázs – Juhász Albin: *A kisebbségi autonómia*. 2001. <http://www.hhrf.org/autonomia/>

⁴⁶ <http://www.mti.hu/eu/cikk/92940/>

⁴⁷ Lásd: Gerencsér–Juhász i. m.; Hévízi Józsa: *Autonómia-típusok Magyarországon és Európában*. Budapest, 2001

⁴⁸ Lásd Yash Ghai: *Autonomy and Ethnicity* (2002) idézi Salat i. m.

küszöbén állva se az autonómia, se a fejlesztési régió, de még a kisebbségi törvény csomagját se viheti magával az erdélyi magyarság. Ennek magyarázata valószínűleg abban rejlik, hogy a kommunista társadalomból kilépő erdélyi magyarság atomizált állapota alkalmatlan volt arra, hogy válaszképp a történelmi esélyre konszenzust alakítson ki az autonómia jellegét illetően.⁴⁹

Az ezredfordulót követő időszakban felmerült autonómia-tervezetek és alternatív megoldások alkalmazkodtak a változásokhoz, és bíztak a nemzetközi szereplők kikényszerítő-erejében. Mára azonban nyilvánvalóvá vált, hogy nem lehet csak külső szereplőkben és hatásokban bízni, az elmúlt 16 év eseményei azt mutatják, hogy első sorban magára számíthat az erdélyi magyarság. Ennek felismerése után pedig még nagyobb szükség van az egységes fellépésre. Erre pedig van esély akkor, amikor a Románia uniós csatlakozásának küszöbén már az RMDSZ is a területi autonómia mellett foglal állást.⁵⁰

⁴⁹ Bakk: Az autonómia-tervek... i. m. 55.

⁵⁰ <http://www.erdely.ma/autonomia.php?id=19742>